

Právo na odôvodnenie súdneho rozhodnutia

Right to a reasoned judgment

Júlia Ondrová

Kľúčové slová:

právny štát, ľudské právo, spravodlivý súdny proces, rozhodnutie, arbitrárnosť, ústavná sťažnosť, judikatúra.

Key words:

lawful state, human right, fair trial, decision, arbitration, constitutional complaint, practice of the courts.

Úvod

Princíp právneho štátu a právo na spravodlivý proces sú imanentným základom pre ochranu ľudských práv. Tieto práva môžu byť chránené a vynútiteľné iba vtedy, ak osoba má prístup k súdom, ktoré sú nezávislé od štátu a ktoré riešia spory v súlade s pravidlami spravodlivosti. Ochrana procesného práva na súdny proces vo svojej podstate nepostačuje na ochranu proti zneužitiu ľudských práv, ale je základným kameňom pre hmotnú ochranu proti štátnej moci. Ochrana ľudských práv preto začína, ale nekončí s právom na spravodlivý proces. Záruka spravodlivého procesu patrí k základným princípom každej demokratickej spoločnosti a zastáva v nej výsadné postavenie. Podstata práva na spravodlivý proces spočíva v poskytnutí záruky, že prejednanie a rozhodnutie veci prebehne v súlade so zákonom. Obsah práva na spravodlivý proces tvoria dve skupiny všeobecných garancií. Do prvej skupiny zaraďujeme právo na prístup k súdu, právo na rozhodovanie v primeranej lehote, právo na verejné konanie a právo na účinný opravný prostriedok. Druhú skupinu garancií tvoria garancie obvineného, teda prezumpcia nevinoty, právo byť zoznámený s obvinením, právo na obhajobu a právo na dôkaz a tlmočníka. Osobitnou, ale veľmi dôležitou súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. „Právo na odôvodnenie rozhodnutia je vo všeobecnej rovine odvoditeľné z princípu právneho štátu, v ktorom je neprípustné, aby sa štát dopúšťal zásahov do práv jednotlivca bez toho, aby bol tento zásah odôvodnený, resp. bez toho, aby jednotlivca zoznámil s jeho logickým a spravodlivosti zodpovedajúcim právnym základom. Je právom každého byť vyrozumený o tom, ktoré dôvody viedli k prijatiu rozhodnutia orgánu verejnej moci (to sa vzťahuje nielen na súdy a orgány výkonnej moci, ale v obdobnej miere aj na zákonodarnú moc pri prijímaní legislatívy)¹. Porušenie tohto práva má za následok odňatie možnosti náležite skutkovo a aj právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu, voči ktorému chce účastník konania využiť možnosť opravného prostriedku. Nedostatok riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia súdneho rozhodnutia je preto porušením práva na spravodlivé súdne konanie.

Právna úprava práva na odôvodnenie súdneho rozhodnutia

Právo na odôvodnenie súdneho rozhodnutia je zaručené v článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. (ďalej len „Ústava“), podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. „Slovo „každý“ nezahŕňa v tomto článku zhodný okruh osôb vo všetkých typoch konania. Iné osoby sa stotožňujú s „každým“ v trestnom konaní a iné osoby sú „každým“ pre potreby konania podľa Občianskeho súdneho poriadku a ďalších procesnoprávných predpisov². Obdobne aj Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom náleze uviedol, že „každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. V spojení s čl. 51 Ústavy sa však tohto práva možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré ustanovujú čl. 46 ods. 1 Ústavy dochádza vtedy, ak príslušný zákon „každému“ umožňuje, aby sa zákonom stanoveným postupom domáhal svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Základnou požiadavkou zákona (zákonov), na ktoré sa odvoláva čl. 51 Ústavy je predovšetkým poskytnutie základnej možnosti „každému“ domáhať sa prejavom

¹ Wagnerová E. Listina základných práv svobod. Komentár / E. Wagnerová, V. Šimíček, T. Langášek, I. Pospíšil a kol. – Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. – S. 743.

² Drgonec J. Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky / J. Drgonec. – Bratislava : MANZ spol., s.r.o., 1999. – S. 273.

svojej vôle svojho práva (ochrany svojho práva) na nezávislom a nestrannom súde. Zatiaľ čo toto právo priznáva právny poriadok „každému“ v občianskoprávnom konaní, pokiaľ ide o konania v trestných veciach „každý“ sa nemôže domáhať svojho práva (ochrany svojho práva v trestnoprávnom konaní, keďže toto začína na základe žaloby štátneho orgánu Slovenskej republiky) a nie na základe návrhu fyzickej alebo právnickej osoby“³.

Základné právo na súdnu ochranu spočíva teda v práve domáhať sa súdnej ochrany, ktorá má byť poskytnutá zákonom ustanoveným spôsobom, t. j. v určitej predpokladanej kvalite. Citovaný článok Ústavy zároveň stanovuje, že ochrana porušenému alebo ohrozenému právu má byť poskytnutá pred nezávislým a nestranným súdom. Kým pod pojmom nestrannosť rozumieme poskytnutie rovnakých príležitostí na uplatnenie všetkých práv každému účastníkovi konania, ktoré im zaručuje právny poriadok, nezávislosť spočíva v oddelení moci súdnej, zákonodarnej a výkonnej. Sudcovská nezávislosť však tkvie v tom, že pri prejednávaní a rozhodovaní veci nemôžu byť viazaní žiadnymi príkazmi, pokynmi, odporúčaniami a radami, nakoľko rozhodujú len v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, zákonmi, medzinárodnými zmluvami a vlastným svedomím.

Vo vzťahu k obsahu základného práva na súdnu ochranu Ústavný súd Slovenskej republiky judikoval, že „okrem prístupu k súdu sa článok 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky priznáva aj určitá kvalita súdneho rozhodnutia“⁴. Z uvedeného vyplýva, že Ústava Slovenskej republiky zaručuje v predmetnom článku aj právo na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré zakladá povinnosť súdov, ako aj iných orgánov jasným, právne korektným a zrozumiteľným spôsobom vyrovnáť sa so všetkými skutkovými a právnymi skutočnosťami, ktoré sú pre dané rozhodnutie vo veci podstatné a právne významné.

Podobne aj článok 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej len „Dohovor“) zaručuje právo na odôvodnené súdne rozhodnutie. Podľa predmetného článku, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Právo na odôvodnenie súdneho rozhodnutia je jednou zo záruk, že výkon spravodlivosti nie je arbitrárny, nepriehľadný a že rozhodovanie súdov podlieha kontrole verejnosti. Európsky súd pre ľudské práva vo svojej skoršej judikatúre uviedol, že nejde o absolútne právo, nakoľko povinnosť súdov odôvodňovať svoje rozhodnutia nie je možné chápať tak, že článok 6 ods. 1 Dohovoru vyžaduje detailnú odpoveď na každý argument účastníkov konania. „Európsky súd pre ľudské práva sa zaoberá dostatočnosťou odôvodnenia predovšetkým vo vzťahu k určitému špecifickému argumentu uplatnenému sťažovateľom v opravnom prostriedku (vo všeobecnosti neskúma, či odôvodnenie súdneho rozhodnutia bolo, resp. nebolo dostatočne podrobné). Pokiaľ súd určitý argument uplatnený sťažovateľom, úplne ignoruje, potom z jeho rozhodnutí nie je možné zistiť, či sa k tomuto argumentu zabudol vyjadriť, alebo či ho považoval za irelevantný alebo nepodstatný“⁵.

Súčasťou slovenského právneho poriadku je Listina základných práv a slobôd (ďalej len „Listina“), ktorá právo na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia zakotvuje v piatej hlave, ktorá obsahuje procesné garancie uplatňovania práv. „Bez týchto garancií a ich vynútiteľnosti by bola akákoľvek ochrana práv iluzórna, pretože jednotlivci by nemali zaistený spôsob, ako dosiahnuť ochranu voči verejnej moci. Povedané inými slovami, bez procesných práv by ostatné garancie strácali zmysel. V tomto ohľade plnia tieto práva akúsi spojnicu všetkých ostatných ústavne zaručených práv, avšak súčasne majú akcesorickú povahu v tom zmysle, že procesné práva samé o sebe nemôžu existovať, nakoľko sa viažu k uplatňovaniu iných (substantívnych) práv (procesné práva nie sú samoučelné, ale prostredníctvom nich sa garantujú iné práva)“⁶. V zmysle článku 36 ods. 1. Listiny, každý sa môže domáhať ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v určených prípadoch na inom orgáne.

Čo sa týka zákonnej úpravy práva na odôvodnenie súdneho rozhodnutia, tá je upravená v § 157 ods. 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, v zmysle ktorého v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa navrhovateľ (žalobca) domáhal a z akých dôvodov, ako sa vo veci vyjadril odporca (žalovaný), prípadne iný účastník konania, stručne, jasne a výstižne vysvetlí, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonal ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil. Súd dbá na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé.

³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 64/1996 zo dňa 21. novembra 1996.

⁴ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS. 108/2007 zo dňa 21. júna 2007.

⁵ Kmec J. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář / J. Kmec, D. Kosař, J. Kratochvíl, M. Bobek. – 1 vyd. – Praha : C.H. Beck, 2012. – S. 825.

⁶ Wagnerová E. Listina základních práv svobod. Komentář / E. Wagnerová, V. Šimiček, T. Langášek, I. Pospíšil a kol. – Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. – S. 725.

Pojem arbitrárnosť

„Dostatočné a presvedčivé odôvodnenie rozhodnutia je v demokratickom právnom štáte základnou podmienkou legitimacy každého rozhodnutia súdu. Iba ak je rozhodnutie súdu dostatočne, racionálne a presvedčivo odôvodnené, má verejná moc morálne právo vynucovať jeho rešpektovanie a adresáti rozhodnutia majú morálnu povinnosť ho rešpektovať. Ak súd takto nedokáže odôvodniť svoje rozhodnutie, jeho rozhodnutie sa javí ako svojvoľné – teda neobhájiteľné, prijaté bez opory v práve a nelegitímne“⁷.

„Za arbitrárny, resp. nie dostatočne zdôvodnený treba považovať rozsudok všeobecného súdu vtedy, keď popri jednoznačnom právnom závere dospeje bez akéhokoľvek vysvetlenia či zdôvodnenia aj k protichodnému právnomu záveru. Rovnako treba kvalifikovať aj situáciu, keď všeobecný súd svoj právny záver nezdôvodní zo všetkých zákonných hľadísk, ktoré v danej veci prichádzajú do úvahy“⁸.

Macejková za arbitrárne rozhodnutia považuje nasledovné rozhodnutia všeobecných súdov:

- rozhodnutia, ktoré „vo svojom odôvodnení obsahujú „extrémny nesúlاد právnych záverov s vykonanými skutkovými a právnymi zisteniami;
- rozhodnutia, ktorých interpretácia je v extrémnom nesúlade s obsahom právnej praxe (odklon od ustálenej judikatúry bez toho, aby boli dostatočne uvedené dôvody, na základe ktorých súd odmietol stabilizovanú výkladovú prax);
- rozhodnutia, ktoré nerešpektujú kogentnú normu (interpretáciu), ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti;
- rozhodnutia, ktorým predchádzalo hodnotenie dôkazov vykonaných bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho základu, a teda z nich pri žiadnej nožnej interpretácii nevyplývajú prijaté skutkové závery“⁹.

Potreba riadneho odôvodnenia súdneho rozhodnutia vyplýva aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. „Aj keď s ohľadom na judikatúru tohto súdu nie je potrebné zdôvodňovať každý argument účastníkov konania, súdne rozhodnutia musia byť odôvodnené a musia obsahovať odpovede súdu na všetky argumenty prednesené stranami, ktoré viedli k rozhodnutiu. Dôvody musia byť špecifikované s ohľadom na skutkové okolnosti prípadu a nie len odkazovať na určité časti zákonov“¹⁰. „Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva zároveň nevyžaduje, aby na každý argument strany, aj na taký, ktorý je pre rozhodnutie bezvýznamný, bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument“¹¹.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že o riadne odôvodnenom rozhodnutí môžeme hovoriť vtedy, ak sa výrok rozhodnutia opiera o konkrétnu právnu normu, ak si argumenty súdu navzájom neodporujú a ak sa súd v odôvodnení rozhodnutia vyrovná so všetkými argumentmi účastníkov konania, ktoré by mohli mať vplyv na meritórne rozhodnutie. „Splnenie povinnosti odôvodniť rozhodnutie treba však vždy posudzovať so zreteľom na konkrétny prípad a aj so zreteľom na charakter konania, v ktorom bolo napadnuté rozhodnutie vydané“¹².

Overruling

Špecifickým obsahom práva na odôvodnenie súdneho rozhodnutia je aj všeobecný zákaz tzv. overruling-u. Tento pojem a inštitút sa vytvoril najskôr v anglo-americkom právnom systéme založenom na precedensoch a na nemožnosti rozhodovať v rozpore s precedensmi. Zákaz overruling-u sa však začína presadzovať aj v kontinentálnom právnom systéme, čo najmä v podmienkach Slovenskej republiky, ktorej právny poriadok prechádza po roku 1989 dynamickými zmenami, je veľmi aktuálne, pretože kvalita súdnych rozhodnutí sa rozvíjala spolu so spoločensko-ekonomickým vývojom.

Stabilitu práva, právnu istotu jednotlivca a v konečnom dôsledku tiež mieru dôvery občanov v právo a v inštitúcie právneho štátu ako takého ovplyvňuje i to, akým spôsobom orgány aplikujúce právo, a predovšetkým

⁷ Wifling P. Kvalitatívne požiadavky na odôvodnenie súdneho rozhodnutia / P. Wifling. – Pezinok : VIA IURIS, 2013. – S. 4.

⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 154/05 zo dňa 28. februára 2006.

⁹ Macejková I. Analýza ingerencie Ústavného súdu Slovenskej republiky do judiciálnej činnosti všeobecných súdov – arbitrárnosť (svojvoľnosť) rozhodnutí všeobecných súdov (rok 2009 a 2010) / I. Macejková [Elektronické zdroje]. – Režim prístupu : http://portal.concourt.sk/plugins/servlet/get/attachment/main/dokumenty_data/D_2011_13.pdf.

¹⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ruiz Torija proti Španielsku sťažnosť č. 18390/91 zo dňa 9. decembra 1994.

¹¹ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5Cdo/106/2010 zo dňa 15. júla 2010.

¹² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. II. ÚS 373/08 zo dňa 16. októbra 2008.

súdy, ktorých základnou úlohou je poskytovať ochranu právam (čl. 90 Ústavy), pristupujú k výkladu právnych noriem. Nakoniec takýto význam judikatúry súdov zvýrazňuje i doterajšia judikatúra Ústavného súdu a Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá považuje za zákon v materiálnom zmysle práve i judikatúru súdov (porovnaj rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kruslin proti Francúzku zo dňa 24. apríla 1990, Müller a ďalší proti Švajčiarsku zo dňa 24. mája 1988, Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti SRN zo dňa 20. novembra 1989 a ďalší, a napríklad nálezy č. IV. ÚS 611/05 zo dňa 08. februára 2006 (Nº 34/40 SbNU 281) a č. Pl. ÚS 20/05 zo dňa 28. februára 2006 (Nº 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.)). Dôležitosť hodnoty predvídateľnosti práva ako základnej hodnoty právneho poriadku zdôrazňuje vo svojej judikatúre taktiež Európsky súd pre ľudské práva, v ktorého judikatúre je ako jedno zo základných kritérií kvality práva opakovane používaná jeho predvídateľnosť (porovnaj rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rekvényi proti Maďarsku zo dňa 20. mája 1999 či Feldek proti Slovensku zo dňa 12. júla 2001). (Nález ÚS ČR, č. II. ÚS 3168/09 zo dňa 5. augusta 2010).“

Intertemporálne sudcovské právo (overruling) vyžaduje, obdobne ako je tomu v prípade intertemporálneho práva písaného, prijatie hľadísk posúdenia jeho prijateľnosti. Tieto hľadiska musia zohľadniť ochranu uplatneného subjektívneho práva, ako i stanovenie časového momentu pre určenie relevantného hmotného práva pre posúdenie veci, ďalej zabezpečiť rovnosť v uplatnení práv, ochranu oprávnenej dôvery v právo, ako i predvídateľnosť súdnych rozhodnutí. Musí ale zároveň zohľadniť i nevyhnutnosť vývoja súdnej interpretácie a aplikácie zákonného práva, nutnosť zabrániť jej strnulosti, ktorá by sa stala prekážkou dosiahnutia účelu právne regulácie.

Spolkový ústavný súd Spolkové republiky Nemecko na okraj uvedeného problému sformuloval tézu, podľa ktorej hľadiska posudzovania neprípustnosti retroaktivity zákonného práva nemožno bez ďalšieho aplikovať pre retroaktívne dopady zmeny súdnej judikatúry, pričom ale súdy zaťažuje povinnosť pri zmene judikatúry zväžiť mieru negatívnych dopadov pre ochranu dôvery v právo (BVerfGE, 18, 224, 240). Právna doktrína jednak zastáva obdobné stanoviská, ktoré sa klonia k prístupu, ktorý kladie na judiciálnu intertemporalitu obdobná hľadiská, ako je tomu u intertemporality zákonného práva. (Nález Ústavného súdu ČR, č. III. ÚS 1275/10 zo dňa 22. decembra 2010).

Ústavný súd Českej republiky v náleze č. IV. ÚS 2170/08 rozviedol obsah materiálnych podmienok pre overruling:

„Dokonca i keby takéto procedúry neboli pre uvedené prípady pozitívnym právom zakotvené, nič by to nemenilo na povinnosti súdov pristupovať k zmene judikatúry nielen opatrne a zdržanlivo (t. j. výlučne v nevyhnutných prípadoch opodstatňujúcich prekročenie princípu predvídateľnosti), ale tiež s dôkladným odôvodnením takéhoto postupu; ktorého súčasťou by nevyhnutne malo byť presvedčivé vysvetlenie toho, prečo, navzdory očakávaniu rešpektu k doterajšej rozhodovacej praxi, bolo rozhodnuté inak“.

Ústavná sťažnosť ako nástroj ochrany v prípade porušenia práva na odôvodnenie súdneho rozhodnutia

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, rozhodovacia prax Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva vymedzila požiadavky, ktoré musia spĺňať odôvodnenia súdnych rozhodnutí. Nedodržaním týchto požiadaviek dochádza zo strany konajúcich súdov k porušeniu ľudského práva zakotveného v článku 46 ods. 1 Ústavného súdu Slovenskej republiky a v článku 6 ods. 1 Dohovoru.

Právomoc Ústavného súdu Slovenskej republiky konať a rozhodovať o sťažnostiach fyzických a právnických osôb, ktoré namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných osôb vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd, je zakotvená v článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Samotné konanie je upravené v § 49 až § 56 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

Čo sa týka právomoci Ústavného súdu vo veciach preskúmania porušenia práva na odôvodnenie súdneho rozhodnutia, Ústavný súd Slovenskej republiky v tomto smere už niekoľkokrát zdôraznil, že pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov, a že jeho úloha sa obmedzuje len na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s Ústavou Slovenskej republiky alebo kvalifikovanou medzinárodnou

zmluvou o ľudských právach a základných slobodách¹³. Ústavnému súdu rovnako neprináleží „preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil“¹⁴. „Napokon úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej Ústavným súdom Slovenskej republiky nie je chrániť občana pred skutkovými omylmi všeobecných súdov, ale chrániť občana pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné. Z rozdelenia súdnej moci v Ústave Slovenskej republiky medzi Ústavný súd Slovenskej republiky a všeobecné súdy vyplýva, že Ústavný súd Slovenskej republiky nie je opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov. Úlohou Ústavného súdu Slovenskej republiky nie je teda zastupovať všeobecné súdy“¹⁵. Obdobne „právo na spravodlivý súdny proces neznamena len nárok na to, aby bol účastník konania pred všeobecným súdom úspešný, teda aby bolo rozhodnuté v súlade s jeho požiadavkami, resp. jeho právnymi názormi. Z opačného pohľadu možno povedať, že neúspech v súdnom konaní nie je možné považovať za porušenie základného práva. Je v právomoci všeobecných súdov vykladať a aplikovať zákony. Pokiaľ tento výklad nie je arbitrárny a je náležite zdôvodnený, Ústavný súd Slovenskej republiky nemá príčinu doň zasahovať“¹⁶.

Ako vyplýva z citovaného článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, aktívne legitimovanými na podanie sťažnosti sú fyzické osoby a právnické osoby, ktoré tvrdia, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom sa porušili ich základné práva a slobody, ak o ochrane týchto základných práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Prieskumu zo strany Ústavného súdu Slovenskej republiky podliehajú aj rozhodnutia, ktoré sú výsledkom rozhodcovského konania prebiehajúceho pred rozhodcovskými súdmi. „Z doterajšej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky však nevyplýva aplikovateľnosť článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky na všetky rozhodnutia vydané v rámci rozhodcovského konania. V tejto súvislosti Ústavný súd Slovenskej republiky upriamil svoju pozornosť na charakter a podstatu rozhodcovského konania. Jedným z predpokladov založenia právomoci rozhodcovského súdu je jeho zmluvný základ. Na základe zmluvy alebo rozhodcovskej doložky sa strany slobodne rozhodnú riešiť spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom alebo v inom právnom vzťahu. Uzavretím zmluvy alebo rozhodcovskej doložky sa strany dobrovoľne a vedome vzdávajú práva na súdnu ochranu vykonávanú prostredníctvom všeobecných súdov a zverujú ju rozhodcovskému súdu, ktorý je súkromnoprávnou osobou, pretože ho nemožno vzhľadom na jeho účel a charakter bez ďalšieho zaradiť k orgánom verejnej moci“¹⁷. Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky rozhodcovské konanie nadobúda verejnoprávny rozmer až momentom meritórneho rozhodnutia rozhodcovského súdu – rozsudku, keď právny poriadok Slovenskej republiky rozhodcovskému rozsudku pripisuje vlastnosť vykonateľnosti a zároveň je exekučným titulom. Do tohto okamihu je toto konanie vo sfére rozhodcovského súdu a má charakter súkromnoprávneho vzťahu. Z uvedeného vyplýva, že „aj keď sa rozhodcovským konaním poskytuje právna ochrana ohrozeným alebo porušeným právam pred nesúdnym orgánom, na ktorý účastníci dobrovoľne právomoc všeobecného (občianskoprávneho alebo obchodného) súdu, a štát umožnil takúto delegáciu súdnej moci zo súdu na nesúdny orgán zložený v podstate zo súkromných osôb – rozhodcov, takouto možnosťou sa nemôže zbaviť svojho pozitívneho záväzku zabezpečiť základné právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky“¹⁸. Avšak nie každé rozhodnutie rozhodcovského orgánu, ktoré nespĺňa požiadavky zákonnosti a ústavnosti, môže byť predmetom preskúmania zo strany Ústavného súdu Slovenskej republiky. Preskúmať možno iba také rozhodnutie, v prípade ktorého nie je možné domáhať sa žalobou jeho zrušenia na mieste príslušnom všeobecnom súde z dôvodov podľa § 40 ods. 1 zákona č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

Zákonodarca zakotvil lehotu na podanie sťažnosti, ktorá je v zmysle § 53 ods. 3 zákona o ústavnom súde dvojmesačná a začína plynúť odo dňa právoplatnosti rozhodnutia, oznámenia opatrenia alebo upovedomenia o inom zásahu. Táto lehota sa pri opatrení alebo inom zásahu počíta odo dňa, keď sa sťažovateľ mohol o opatrení alebo inom zásahu dozvedieť.

Podanie sťažnosti nemá odkladný účinok, avšak podľa § 52 ods. 2 zákona ústavnom súde, Ústavný súd Slovenskej republiky môže na návrh sťažovateľa rozhodnúť o dočasnom opatrení a odložiť vykonateľnosť napadnutého právoplatného rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu, ak to nie je v rozpore s dôležitým verejným záujmom a ak by výkon napadnutého rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu neznamenal pre sťažovateľa väčšiu ujmu, než aká môže vzniknúť iným osobám pri odložení vykonateľnosti; najmä uloží orgánu, ktorý podľa

¹³ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 19/02 zo dňa 13. marca 2002 ; Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 59/04 zo dňa 24. júna 2004.

¹⁴ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 151/05 zo dňa 18. mája 2005.

¹⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 547/2013 zo dňa 19. februára 2014.

¹⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 154/05 zo dňa 28. februára 2006.

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 335/2010 zo dňa 21. septembra 2010.

¹⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 547/2013 zo dňa 19. februára 2014.

ťažovateľa porušil základné práva alebo slobody ťažovateľa, aby sa dočasne zdržal vykonávania právoplatného rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu a tretím osobám uloží, aby sa dočasne zdržali oprávnenia im priznaného právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom. Odklad vykonateľnosti je dočasným a preventívnym procesným úkonom Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorým na určitú dobu suspenduje jeden z účinkov súdneho rozhodnutia. Takto plní významnú ochrannú funkciu a v prípade, ak dôjde k úspešnému odkladu vykonateľnosti, napomáha predchádzaniu možného vzniku škody alebo nemajetkovej ujmy. Účelom inštitútu odkladu vykonateľnosti je ochrana ťažovateľa pred hroziacou exekúciou na podklade napadnutého rozhodnutia. Prípadný výkon exekúcie voči ťažovateľovi bude mať za následok nemožnosť navrátenia do pôvodného stavu a s tým súvisiace procesy reparácie a satisfakcie. Ústavný súd Slovenskej republiky rozhoduje o odklade vykonateľnosti napadnutého rozhodnutia formou uznesenia.

Čo sa týka obsahovej stránky sťažnosti, táto okrem všeobecných náležitostí v zmysle § 20 zákona o ústavnom súde musí obsahovať označenie základného práva alebo slobody, ktoré bolo podľa ťažovateľa porušené, presnú identifikáciu právoplatného rozhodnutia, opatrenia alebo iného zásahu, ktorým došlo k porušeniu základných práv alebo slobôd a presné označenie subjektu, voči ktorému sťažnosť smeruje. K sťažnosti sa okrem v nej uvedených listinných dôkazov priloží fotokópia právoplatného napadnutého rozhodnutia.

„Ústavný súd môže priznať tomu, komu koho základné právo alebo sloboda sa porušila, aj primerané finančné zadostučinenie, ktoré má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. „Priznanie primeraného finančného zadostučinenia je fakultatívne a nenahrádza uspokojenie nárokov uplatnených v konaní, v ktorom bolo porušené právo podľa § 48 ods. 2 Ústavy“¹⁹. Primerané finančné zadostučinenie nemožno stotožniť s odškodným, s náhradou či už za skutočnú škodu alebo ušlý zisk. Jazykovým výkladom možno odvodiť, že „primerané finančné zadostučinenie“ znamená zadostučinenie, ktoré sa poskytne v peniazoch a vo výške, ktorá je primeraná. Primeranosť spočíva v nastolení spravodlivej rovnováhy medzi poškodeným záujmom a protiprávnym správaním. Primerané finančné zadostučinenie je teda je sankciou, ktorú Ústavný súd SR ako orgán ochrany ústavnosti po vlastnej úvahe môže uložiť orgánu verejnej moci, ktorý v svojej činnosti nedbá na dodržanie ústavného práva“²⁰. Podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky, „priznanie primeraného finančného zadostučinenia ako náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch prichádza do úvahy predovšetkým v tých prípadoch, keď porušenie základného práva alebo slobody nie je už možné napraviť. To znamená, že neprichádza do úvahy zrušenie rozhodnutia alebo opatrenia, resp. uvedenie do pôvodného stavu“²¹.

Pri rozhodovaní Ústavného súdu Slovenskej republiky o dôvodnosti finančného zadostučinenia, sa prihliada aj na to, aký význam má predmet sporu, výsledkom ktorého bolo napadnuté rozhodnutie, pre ťažovateľa. Ak je tu dôvod na priznanie tohto finančného zadostučinenia, subjekt, ktorý porušil právo ťažovateľa na odôvodnenie súdneho rozhodnutia, je povinný ju uhradiť ťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky.

V prípade, že Ústavný súd Slovenskej republiky zistí, že v rozhodcovskom konaní, ktoré predchádzalo vydaniu napadnutého rozhodnutia, neboli dodržané zásady spravodlivosti, zákonnosti a tiež ústavnosti, napadnuté rozhodnutie zruší a vec vráti na ďalšie konanie subjektu, ktorý rozhodnutie vydal.

Z doterajšej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky vyplýva, že Ústavný súd Slovenskej republiky zruší napadnuté rozhodnutie, ak:

- a) v odôvodnení rozhodnutia konajúci súd neuviedol, čo ho viedlo k vydaniu daného rozhodnutia, t. j. neuviedol, akými úvahami sa súd pri rozhodovaní veci riadil;
- b) v odôvodnení súdneho rozhodnutia absentovali argumenty, ktoré mali podporiť záver konajúceho súdu;
- c) rozhodnutie neposkytuje jasnú a zrozumiteľnú odpoveď takmer na žiadne otázky, na ktoré účastníci konania poukazovali;
- d) rozhodnutie neobsahuje závery a úvahy konajúceho súdu, pre ktoré sa súd odchyľil od aplikácie zákonného ustanovenia, ktoré sa na prejednávajúcu vec aplikovať malo.

Zhrnúc vyššie uvedené môžeme konštatovať, že najčastejšími dôvodmi pre zrušenie napadnutých rozhodnutí je skutočnosť, že odôvodnenie nezodpovedalo ústavnej požiadavke náležitého odôvodnenia súdneho rozhodnutia a teda išlo o ústavne nekonformné právne posúdenie veci.

¹⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 55/02 zo dňa 24. septembra 2002.

²⁰ Drgonec J. Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky / J. Drgonec. – 2. vyd. – Šamorín : HEUREKA, 2013. – S. 136.

²¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 15/02 zo dňa 10. júla 2002.

Zhrnutie

Príspevok sa zaoberá jedným z čiastkových práv, ktoré tvoria obsah práva na súdnu ochranu zaručeného v článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Garanciu predmetného práva poskytujú tak ústavnoprávne predpisy, ako aj medzinárodné dokumenty. Cieľom tohto príspevku je analýza podstaty práva na riadne odôvodnenie rozhodnutia, ktorá spočíva v prvom rade vo vymedzení právneho základu tohto práva, v objasnení pojmu „arbitrážnosť“ a v neposlednom rade v poukázaní na rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

Summary

The contribution deals with one of the partial rights constituting the content of the right to judicial protection guaranteed by Article 46 section 1 of the Slovak Republic Constitution. The guarantee of the right in question is provided by the constitution and legal directives and by the international documents as well. The aim of the contribution is an analysis of the core of the right to a reasoned judgment which first of all rests in the delineation of its foundation, in explanation of the content “arbitration”, and finally, in pointing to decisions made by the Slovak Republic Constitution Court and the Supreme Court of the Slovak Republic.

Použitá literatúra:

1. Drgonec J. Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky / J. Drgonec. – Bratislava : MANZ spol., s.r.o., 1999. – 340 s.
2. Drgonec J. Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky / J. Drgonec. – 2. vyd. – Šamorín : HEUREKA, 2013. – 321 s.
3. Kmec J. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář / J. Kmec, D. Kosař, J. Kratochvíl, M. Bobek. – 1 vyd. – Praha : C.H. Beck, 2012. – 1687 s.
4. Macejková I. Analýza ingerencie Ústavného súdu Slovenskej republiky do judičiálnej činnosti všeobecných súdov – arbitrážnosť (svojoľnosť) rozhodnutí všeobecných súdov (rok 2009 a 2010) / I. Macejková [Elektronické zdroje]. – Režim prístupu : http://portal.concourt.sk/plugins/servlet/get/attachment/main/dokumenty_data/D_2011_13.pdf.
5. Wagnerová E. Listina základných práv svobod. Komentář / E. Wagnerová, V. Šimíček, T. Langášek, I. Pospíšil a kol. – Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. – 931 s.
6. Wifling P. Kvalitatívne požiadavky na odôvodnenie súdneho rozhodnutia / P. Wifling. – Pezinok : VIA IURIS, 2013. – 76 s.

Judikatúra súdov Slovenskej republiky

7. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 64/1996 zo dňa 21. novembra 1996.
8. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 19/02 zo dňa 13. marca 2002.
9. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 15/02 zo dňa 10. júla 2002.
10. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 55/02 zo dňa 24. septembra 2002.
11. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 59/04 zo dňa 24. júna 2004.
12. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 151/05 zo dňa 18. mája 2005.
13. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS 154/05 zo dňa 28. februára 2006.
14. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. I. ÚS. 108/2007 zo dňa 21. júna 2007.
15. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. II. ÚS 373/08 zo dňa 16. októbra 2008.
16. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 5Cdo/106/2010 zo dňa 15. júla 2010.
17. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 335/2010 zo dňa 21. septembra 2010.
18. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. III. ÚS 547/2013 zo dňa 19. februára 2014.

Judikatúra súdov Českej republiky

19. Nález Ústavného súdu Českej republiky č. IV. ÚS 611/05 zo dňa 8. februára 2006 (№ 34/40 SbNU 281).
20. Nález Ústavného súdu Českej republiky č. Pl. ÚS 20/05 zo dňa 28. februára 2006 (№ 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.).
21. Nález Ústavného súdu Českej republiky č. II. ÚS 3168/09 zo dňa 5. augusta 2010.

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

22. Müller a ďalší proti Švajčiarsku zo dňa 24. mája 1988.
23. Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti SRN zo dňa 20. novembra 1989.
24. Kruslin proti Francúzku zo dňa 24. apríla 1990.
25. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ruiz Torija proti Španielsku sťažnosť č. 18390/91 zo dňa 9. decembra 1994.
26. Rekvényi proti Maďarsku zo dňa 20. mája 1999.
27. Feldek proti Slovensku zo dňa 12. júla 2001.